

О.С. Киселёв

ИВАНО-ФРАНКОВСКИЙ ОТДЕЛ НАЧНОГО АТЕИЗМА: НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ 1980-Х ГГ.

В статье анализируется исследовательская деятельность Ивано-Франковского отдела научного атеизма Института философии АН УССР. На основании архивных документов и изданных научных коллективных монографий отдела рассмотрена проблематика, разрабатываемая отделом. Автор обращает внимание на восприятие научной работы членами ученого совета Института философии. Автор приходит к выводу, что исследовательская деятельность отдела была связана с идеологической работой Коммунистической партии Советской Украины.

Ключевые слова: научный атеизм, исследовательская деятельность, идеологическая работа, атеистическое воспитание, Советская Украина.

O. S. Kyselov

IVANO-FRANKIVSK DEPARTMENT OF SCIENTIFIC ATHEISM: ACADEMIC RESEARCH IN 1980'S

The article is the continuation of the author's study of the Ivano-Frankivsk department of scientific atheism. To the contrast with the previous article, the research projects of the department and its connections with other atheistic structures of the Soviet Ukraine are investigated in the article.

According to the Republican Scientific Coordinating Council on Problems of Atheistic Education, the department had three directions of research: sociological surveys of believers, elaboration of recommendations for the improvement of atheistic education, and criticism of the forbidden Ukrainian Catholic Church and its connection to the nationalistic ideology. There were four research projects at the department during the 1980's: "Interconnection between Atheistic and Moral Education and its Connection to the Formation of Communistic Worldview among Workers", "Evolution and Modern Forms of Interconnection between Uniate Clericalism and Ukrainian Bourgeois Nationalism and the Ways of Overcoming Religious and Nationalistic Survivals", "The Problems of Efficiency in the Management of the Overcoming of Religious Survivals", and "The Peculiarities of the Worldview Orientations of Modern Believers and the Actual Problems of Atheistic Education Efficiency".

The author pays special attention to the reception of this research by the members of the academic council of the Philosophy Institute. There were doubts about the sociological surveys, conducted by the department, as well as about the formulation of the projects titles.

The author of the article analyzes three academic books of the department and shows that they are full of Marxists' scholasticisms, ideological and propagandists' clichés. Nevertheless, there are some innovative statements and conclusions based on sociological surveys. For example, in the book "The Efficiency of the Management of Atheistic Education" the authors propose the typology of atheistic maturity levels, the structural model of religious typology, and the typology of believers according to their moral motivation. However, these typologies were created to improve atheistic education. Analyzing such kind of data the author concludes that the research of the department was connected with the ideological work of the Communistic party of the Soviet Ukraine.

Key words: scientific atheism, research work, ideological work, atheistic education, Soviet Ukraine.

УДК 993.23/28

Г. М. Кулагіна-Стадніченко, канд. філос. наук

ПРАЦЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО
ТА ЇЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СУЧАСНИМ БОГОСЛОВ'ЯМ

У цій статті авторка вказує на те, що економічна криза може викликати не лише спалах аморальності, а й відтворити ті сили суспільства, які можуть протистояти цьому. Надія на авторитетного лідера здорових сил суспільства часто покладається на релігію.

Дослідниця стверджує, що на відміну від багатьох інших релігій та філософських вчень, християнство визнає благом матеріальний, видимий світ. Зневажливо ставлячись до людей праці християнство протиставляє повагу до них. У християнстві активність, творчість, праця сприймаються як беззаперечна цінність. У праці виявляється високе покликання людини – за словами Оригена: "Бог створив людину істотою, що потребує праці". Разом з тим, праця аналогічна покаранню – Тома Аквінський називає її "важким благом". У статті авторка доводить, що така антиномічність має богословське пояснення.

У висновку дослідниця зауважує, що всі християнські конфесії прагнуть відповісти на актуальні питання сучасного суспільного життя, почасти вони виступають спільником держави у розв'язанні складних проблем сьогодення. Авторка вказує на важливість активної громадянської позиції конфесій, яка постає необхідною передумовою толерантних державно-церковних відносин цивілізованого суспільства.

Ключові слова: "витрати" початкового накопичення капіталу, християнська етика праці, обов'язок до праці, право на працю, енцикліки, принцип субсидіарності (компетентності).

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна ситуація в Україні визначається економічною нестабільністю, що є ознакою так званого "перехідного" періоду країни. В умовах ринкової економіки особливо актуалізується питання зайнятості населення, безробіття та підприємництва, прав громадян на працю та їх обов'язків щодо неї.

Статистичні дані засвідчують, що кількість виїздів українців до Євросоюзу продовжує зростати: з 10,5 млн. в 2014 р. до 12,5 млн. в 2015 р. І хоча серед населення України економічно активна частка наразі не досягає 50%, сьогодні за кордоном працюють до 5 млн. українців, яких щонайбільше від'їжджає до Польщі, Чехії та Угорщини. Водночас, Міжнародна організація з міграції оцінює можливе збільшення кількості міжнародних трудових мігрантів у короткостроковій перспективі ще на 41%. У числі потенційних трудових мігрантів переважає молодь віком від 18 до 29 років. Серед останніх кількості довгострокових трудових мігрантів, які вирішили не повертатися до України, є майже вдвічі більше ніж серед людей віком від 45 до 65 років. Додатковим ризиком для українського ринку праці уявляється збільшення кількості студентів, що навчаються за кордоном [4].

До цього додається внутрішня міграція, яка важко піддається точному обліку. Так, експерти "Інституту міста" у Києві Олександр Сергієнко та Анатолій Ткачук зазначають, що до 2025 року фактична чисельність населення Києва може зрости щонайменше до 5 млн. осіб, а населення Київської агломерації, що сформується, – 7,5 млн. [5]. При цьому киян нараховуватиметься майже вдвічі менше за загальну кількість населення Києва.

Предметом нашого дослідження виступає аналіз ставлення християнства до проблем праці в умовах ринкової економіки України, а **метою** – визначення певних християнських парадигм щодо обов'язків та прав людини на працю, які обумовлюють соціальну активність віруючих.

Виклад основного матеріалу. Обстоюючи певну позицію щодо ролі праці в житті людини за ринкових умов, християнські конфесії стають важливим регулятором громадянської ініціативи віруючих в питаннях правецвалювання. Крім того, в підходах до проблеми праці точкою дотику позицій держави і християнських конфесій може стати етичний аспект розвитку підприємницьких відносин в Україні.

Соціологічне дослідження, проведене серед віруючої молоді України віком від 15 до 20 років, виявило її

досить високу політичну активність. Проте активність цієї верстви населення у суспільно-політичному житті країни є неоднаковою, і, в цілому, корелює з позицією тієї конфесії, до якої вони належать. Найактивнішу участь у суспільно-політичному житті беруть віруючі УПЦ КП, а "найаполітичнішими" є члени протестантських громад [3, с. 86 – 87].

Вибірка за родом заняття свідчить про наступне: підприємців і комерсантів на 100 опитаних осіб найбільше в Українській Греко-Католицькій Церкві (11 осіб), друге місце за цим критерієм посідають п'ятидесятники (9 осіб). Інші конфесії не мають представників цього роду занять серед своїх віруючих (УПЦ МП – 1 особа, решта – 0) [3, с. 87]. Водночас надії на краще майбутнє переважає більшість п'ятидесятників пов'язує з Церквою, тоді як представники УГКЦ віддають перевагу власним силам і становлять виняток серед усіх конфесійних груп. Чинниками таких позицій віруючих християнських конфесій можуть бути суспільно-історичні особливості розвитку останніх на території України, зокрема – за радянських часів, а також економічні умови того чи іншого регіону держави, де пріоритет традиційно зберігається за певною конфесією.

Разом із змінами господарчого стану України спостерігаються явища, які можна охарактеризувати "витратами" початкового накопичення капіталу. Існує більш жорстке визначення цих явищ: зухвале за своїми масштабами і відсутністю меж порушення правових і моральних норм. На захист такого стану в суспільному житті країни висувається теза про те, що він притаманний будь-якій ринковій економіці періоду становлення і буде зникати внаслідок укріплення ринкових структур та створення відповідної правової бази, коли знизиться рівень інфляції, зупиниться спад виробництва, ліквідується борги із зарплатні тощо. Проте в будь-якому суспільстві матеріальні і правові стимули приречені на загибель, якщо соціально-економічні проблеми країни вирішуються без врахування морального фактору.

Історія господарчого розвитку різних країн вказує на те, що економічна криза може викликати не лише спалах аморальності, а й відтворити ті сили суспільства, які можуть протистояти цьому. Надія на авторитетного лідера здорових сил суспільства часто покладається на релігію.

У християнстві така надія виправдовується антиномічністю вчення Спасителя, де поряд із тезою неприйняття "світу зла" існує антитеза про перетворення світу в процесі співтворчості та його зміни відповідно до Божественного промислу. З точки зору християнства, будь-яка людська діяльність і, передусім, – господарча, має відповідати Божественній волі, а віруючому господарникові слід співвідносити свої дії з моральними настановами Церкви. Така позиція отримала назву "принципу моральної відповідності".

Християнство, будучи неоднорідним, включає в себе три гілки – православ'я, католицизм і протестантизм, останній з яких поділяється на численні напрями. Кожна з цих гілок має свої особливості у віровченні, загальному сприйнятті Бога, світу і людини. З цього випливають відмінності у поглядах на завдання земного життя і роль праці у житті людини, в оцінках земних благ і багатства, соціальної і майнової нерівності, у ставленні до раціонального пізнання, технічного прогресу. З одного боку, можна казати про християнську "людину економічну" та про загальну християнську етику праці, а з іншого – про православний, католицький та протестантський варіанти трудової етики і відповідні до них духовно-психологічні типи господарника.

Розглянемо принципи ставлення до праці, що виступають спільними для всіх трьох християнських віросповідань.

На відміну від багатьох інших релігій та філософських вчень, християнство визнає благом матеріальний, видимий світ. Християнське ставлення до матерії протистоїть тим релігіям і філософським системам, які вбачають зло в матерії і тілесності, прагнуть лише духовного буття (платонізм, гностицизм) або подолання земного життя-страждання (буддизм). У християнстві активність, творчість, праця сприймаються як беззаперечна цінність. У праці виявляється високе покликання людини – за словами Оригена: "Бог створив людину істотою, що потребує праці". Разом з тим праця аналогічна покаранню – Тома Аквінський називає її "важким благом". Така антиномічність має своє пояснення.

Християнство поділяє людське минуле на два етапи: "райський" та після гріхопадіння. На першому етапі не було гріха, смерті, хвороб і боротьби за фізичне виживання. Другому етапу властива саме людська історія. Якщо у "райському" житті праця була покликанням, "чиствою творчістю", то після гріхопадіння праця стає ще й покаранням. Природа вже не підкорюється людині, яка вступає у двобій із смертю, стражданнями, хворобою; у неї виникає необхідність боротьби за існування. Внаслідок гріхопадіння порушується гармонія між духом і тілом. Християнська етика, зокрема – етика праці, вбачає свою мету у відновленні цієї гармонії. Людина не звільняється від господарської необхідності, але одухотворює її. Корисною для людини визнається праця, що здійснюється заради любові до ближнього, спрямована на розкриття власного таланту, самовдосконалення. Позбавленою смислу вважається праця, спрямована на самозвеличення, заради грошей, марнослав'я, з почуття власної вищості, а також праця, що пригнічує, виснажує або розбещує людину. Праця обов'язкова для кожного. Це обумовлюється рівністю людей перед Богом і, відповідно, поширенням заповідей, зокрема – заповідей праці, на всіх без винятку.

Зневажливому ставленню до людей праці християнство протиставило повагу до них. Ніхто не може жити коштом інших, натомість всі повинні працювати. Апостол Варнава закликав християн "не прилипати до того, хто не вміє здобувати собі їжу працею і потом". У Івана Золотоустого є аналогічна думка: "Не соромтеся ремесел і будемо вважати безчестям не роботу, а бездіяльність". Праця та весь господарсько-економічний процес можуть мати вищий сенс, ставати засобом вдосконалення й одухотворення, піднесення земної горизонталі до небесних висот.

Ставлення християнства до земних благ ґрунтується на подібних засадах. Загалом, основу християнської етики праці утворюють віра, внутрішнє життя та внутрішня установка щодо праці, багатства, земних благ, земної активності.

У сучасній науці трудова етика визначається сукупністю норм, цінностей, якими володіють люди та групи людей стосовно до праці. Під працею розуміють розумову або фізичну, напружену, оплачувану або неоплачувану діяльність, метою якої постає виробництво товарів та послуг, корисних для суспільства, що можуть вироблятися в умовах виробничого чи споживчого господарювання. Обов'язок до праці є завданням кожного, хто спроможний працювати, заради уникнення ситуації, коли інші люди вимушені турбуватися про його засоби до існування.

Обов'язок до праці має світоглядні, антропологічні, суспільні засади. Світ оглядність реалізується в тому, що робота людини за фахом важлива для неї як засіб

пізнання, служіння ближньому, самореалізації. Антропологічність виявляється в тому, що повноцінність життя людини пов'язана з свідомим ставленням до своєї праці. У сучасному суспільстві, де надто поширений розподіл праці, людина може існувати завдяки праці інших. У цьому полягає суспільне значення праці.

Крім обов'язку до праці, виокремлюється право на працю, що визначається як право отримати і зберегти робоче місце. У розумінні індивідуального права на робоче місце, що надається державою, право на працю в Україні нині не захищається. Проте воно актуальне як завдання центральних органів влади, а саме – як їх обов'язок домогтися повної зайнятості населення суспільства. Таке право не може означати гарантію індивідуального права на робоче місце, що оплачується.

Послідовне управління правом на працю може відбуватися в межах планової економіки. У радянській Конституції 1977 року право на працю було прийняте як соціальне конституційне право. Всі радянські громадяни мали деклароване право на гарантовану працю і справедливу винагороду за неї відповідно до якості і кількості, а не згідно з визначеними органами влади мінімумом. Надалі виявилось, що такий порядок був руйнівним для економіки та її модернізації.

Прагнення знайти шляхи для виходу із "глухого кута" призвели католицьких богословів до розробки концепції "серединної системи", є складовою Католицького соціального вчення. Згідно з цією концепцією слід уникати крайнощів "чистого" капіталізму і марксистського соціалізму. У питанні приватної власності "серединна система" ґрунтується на поглядах Томи Аквінського, який наголошував на користі приватної власності, називаючи три причини для цього: 1) приватна власність підвищує задоволення від роботи, працездатність, збільшує прибутковість економіки; 2) забезпечує порядок, бо вигода не відокремлюється від права користування; 3) щонайкраще забезпечує соціальний мир.

Посередником між ринком і планом виступає робота єзуїта Гейнриха Пеша, яка вплинула на подальший розвиток папського соціального вчення, що почалося з енцикліки "Rerum novarum" 1891 року [1]. Гейнрих Пеш розглядав економічне суспільство не як статичну, а як динамічну величину і відповідно оцінював не лише розподіл, а й, передусім, значення виробництва та інвес-

тицій для економічної та соціальної політики. Ці ідеї знайшли відображення в енцикліці Пія XI "Quadragesimo anno" від 1931 року [2]. Центральне місце в папському соціальному документі посідає принцип субсидіарності, який має й іншу назву – принцип компетентності. Він відповідає на питання про те, які особи, групи осіб, спільноти, інститути опікуються відповідними економічними, соціальними діями (приміром, – плануванням і управлінням виробництвом та інвестиціями). З огляду на це принцип субсидіарності відкидає односторонні рішення індивідуалістичного або колективного ґатунку.

Одночасно з реформою суспільства головною метою "Quadragesimo anno" постає реформа стилю мислення. Тим самим енцикліка виступає соціальним документом, що спрямовує на "третій шлях". Це означає, що неконтрольована свобода конкурентної боротьби, яка була найістотнішою причиною соціальної проблеми, повинна підпорядковуватися регулятивному принципу. Іншими словами, на порядку денному – планування й управління господарством, що з необхідністю має інституцізуватися.

Висновки. Таким чином, християнські конфесії прагнуть відповісти на актуальні питання сучасного суспільного життя, почасти виступаючи спільником держави у розв'язанні складних проблем сьогодення. Активна громадянська позиція конфесій є важливим засобом толерантизації державно-церковних відносин цивілізованого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Енцикліка Пала Лева XIII "Нові речі" (Rerum Novarum). – Електронний ресурс. Режим доступу: http://sd.net.ua/2010/01/11/rerum_novarum.html
2. Енцикліка "Quadragesimo anno" (Сороковий рік) Верховного Понтифіка Пія XI. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/58400>
3. Єленський В. Є., Перебенесюк В. П. Релігія. Церква. Молодь. – Київ: А.Л.Д., 1996. – 160 с.
4. Міграція в Україні: факти і цифри // Міжнародна організація з міграції в Україні (МОМ). Упорядник – Головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень Олена Малиновська. – 2016. – Електронний ресурс. Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf
5. Укрінформ. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2156840-do-2025-roku-ciselnit-naselenna-kieva-moze-zrostiti-do-5-mln.html>

Надійшла до редколегії 07.11.18

H. M. Kulahina-Stadnichenko

THE WORK AS A SOCIAL ENTERPRISE AND ITS INTERPRETATION BY THE MODERN THEOLOGY

In this article the author points out that the economic crisis can cause not only the outbreak of immorality, but also recreate the forces of society that can withstand this. Hope for the authoritative leader of the healthy forces of society often relies on religion.

The researcher argues that, unlike some other religions and philosophical doctrines, Christianity recognizes the material world and does not despise people of labor. In Christianity, activity, creativity and work are perceived as an indisputable value. According to Origen: "God created man as a creature who needs in labor". At the same time, work is similar to punishment – Toma Aquinas calls it a "hard blessing". In the article, the author argues that such antinomy has a theological explanation.

In modern science, labor ethics is determined by a set of norms, values that people and groups of people have in relation to work. Labor is understood as mental or physical, intense, paid or unpaid activity, whose purpose is the production of goods and services useful to society, which can be produced under conditions of industrial or consumer economics. The duty to work is the task of everyone who is able to work.

In addition to the duty to work, the right to work is defined, which is defined as the right to receive and retain a work place. In the sense of the individual right to work provided by the state, the right to work in Ukraine is not protected at present. However, it is relevant as a task for central authorities, namely, as their duty to achieve full employment of the population of the society.

The desire to find ways to get out of the "deadlock" has led Catholic theologians to develop the concept of "middle system", which is an integral part of the Catholic social doctrine. The central place in the papal social document is the principle of subsidiarity, which has a different name – the principle of competence. It answers the question of which individuals, groups, communities, institutions take care of the relevant economic, social actions.

At the same time as the reform of society, the main objective of the Encyclical Quadragesimo anno (1931) was the reform of the style of thinking. Thus, the encyclical serves as a social document that directs to the "third way". This means that uncontrolled freedom of competition, which was the most significant cause of a social problem, should be governed by a regulatory principle. In other words, on the agenda – the planning and management of the economy, which need to be institutionalized.

In conclusion, the researcher notes that all Christian denominations seek to answer the urgent problems of modern social life, and in part they act as an accomplice of the state in solving complex problems of our time. The author points out the importance of active civic position of denominations, which is an important prerequisite for tolerant state-church relations of a civilized society.

Key words: "expenses" of initial accumulation of capital, Christian ethics of labor, duty to work, the right to work, encyclicals, the principle of subsidiarity (competence).

А. М. Кулагина-Стадниченко

ТРУД КАК СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО И ЕГО ИНТЕРПРЕТАЦИЯ СОВРЕМЕННЫМ БОГОСЛОВИЕМ

В статье автор отмечает, что экономический кризис может вызвать не только вспышку безнравственности, но и воссоздать силы общества, которые могут противостоять этому. Надежда на авторитетного лидера здоровых сил общества часто полагается на религию.

Исследователь утверждает, что, в отличие от некоторых других религий и философских доктрин, христианство признает материальный мир и не презирает людей труда. В христианстве деятельность, творчество и работа воспринимаются как неоспоримая ценность. Согласно Оригену: "Бог создал человека как существо, которое нуждается в труде". В то же время, работа похожа на наказание – Тома Аквинский называет это "тяжелым благословением". В статье автор утверждает, что такая антиномия имеет богословское объяснение.

В заключение исследователь отмечает, что все христианские деноминации стремятся ответить на насущные проблемы современной общественной жизни, а частично они выступают в качестве соучастника государства в решении сложных проблем нашего времени. Автор указывает на важность активной гражданской позиции деноминаций, что является необходимой предпосылкой для толерантных государственно-церковных отношений цивилизованного общества.

Ключевые слова: "затраты" начального накопления капитала, христианская этика труда, обязанность к труду, право на труд, энциклики, принцип субсидиарности (компетентности).

УДК 272+172+36

С. І. Присухін, доктор філософії

ПРИНЦИП УНІВЕРСАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ БЛАГ: УРОКИ МАГІСТЕРІУМУ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Стаття присвячена аналізу напрацювань Соціального Вчителства Католицької Церкви, що розкривають змістовні характеристики поняття "принцип універсального призначення благ", його роль і значення в системі християнських морально-етичних цінностей.

Ключові слова: благо, універсальне призначення благ, відповідальність і спільне благо, спільне благо і універсальне призначення благ.

Постановка проблеми: Магістеріум Католицької Церкви у ХХ – на початку ХХІ ст. обґрунтував позицію, відповідно до якої подолання кризи сучасної цивілізації ("цивілізації смерті", за визначенням Йоана Павла II) значною мірою залежить від наповнення соціально-економічних, соціально-політичних та соціокультурних відносин принципами християнської моралі, а також рекомендаціями Церквою принципами соціальної практики, серед яких чільне місце посідає принцип універсального призначення благ. Рекомендації Магістеріуму залишаються відкритими для подальшого обговорення у філософських, релігієзнавчих та інших дискурсах, що не применшує їх практичної доцільності під час вирішення найгостріших соціальних суперечностей сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельну базу дослідження складають теолого-богословські напрацювання Соціального Вчителства Католицької Церкви, репрезентовані Компендіумом соціального вчення Католицької Церкви, Катехизмом Католицької Церкви, документами II Ватиканського Собору, зокрема Пастирською Конституцією "Gaudium et spes", Декретом "Apostolicam Actuositatem", Інструкцією Конгрегації виро-вчення "Libertatis conscientia", енцикліками Пап Римських, зокрема "Populorum progressio" Павла VI, "Centesimus annus", "Laborem exercens", "Sollicitudo rei socialis" Йоана Павла II та ін.

Мета статті. На основі аналізу напрацювань Соціального Вчителства Католицької Церкви дослідити рекомендацій Церквою до впровадження в соціальну практику принцип універсального призначення благ як один із найважливіших принципів розвитку соціально-економічного буття невід'ємно від етичних цінностей християнської культури – віри в Бога, любові до ближнього, свободи, справедливості тощо та апробованих інших принципів соціальної практики – спільного блага, солідарності, субсидиарності, діалогізму тощо.

Основні результати дослідження. Принцип універсального призначення благ віддзеркалює досвід соціальної практики людства як результат здійснення принципу спільного блага та його теоретичну інтерпретацію. У Пастирській Конституції "Gaudium et spes" ("Радість і надія", 07.12.1965 р.) у розділі, присвяченому

питанням соціально-економічного життя (п. 69. "Загальне призначення земських благ"), зазначалося, що "Бог призначив землю і все, що на ній, для вжитку всіх людей і народів так, що сотворені блага повинні бути в користуванні всіх, відповідно до слухних норм, і під проводом справедливості, в злуці з любов'ю" [2, с. 586]. Інакше кажучи, Бог дає людському співтовариству потрібні блага, не забуваючи про всіх нужденних, "аби з них жили всі" [2, с. 586]. Останнє надає підставу для твердження про універсальне призначення земних благ, а сам принцип універсального призначення благ подається як основа спільного права на користування всіма необхідними для людини благами. Згідно з цим принципом, кожна людина повинна жити в добробуті, необхідному для її всебічного розвитку. Принцип універсального призначення благ корелює з природним правом, що генетично належить окремо взятій людині "і має пріоритет над будь-яким людським розпорядженням благами, над будь-якою правовою, економічною і суспільною системою чи методом" [7, с. 116].

Правовий контекст принципу універсального призначення благ і специфіку його реалізації в соціально-економічній та інших різновидах практики розкриває соціальна доктрина Церкви, вбачаючи в праві на спільне використання благ перший принцип усього суспільно-етичного устрою [4, с. 53]. Свого часу в енцикліці "Populorum progressio" ("Прогрес людства", 26.03.1967 р.) Папа Павло VI (правив 1963–1978 рр.) підкреслював: "Усі інші права, хай якими б вони були, зокрема право власності і вільної торгівлі, мають підпорядковуватися цьому принципу. Вони не мають стояти на перешкоді здійсненню цього права, а навпаки, радше, зобов'язані полегшити його виконання" [8, с. 15]. Дотримання принципу універсального призначення благ у різних культурних і соціальних умовах вимагає чіткого визначення методів, обмежень і предметного поля. Принцип універсального призначення благ, доповнений етичними цінностями християнства, має стимулювати розвиток гуманітарної складової економіки.

Про принцип універсального призначення благ було відомо ще з євангельських часів, коли християни пропонували необхідність боротьби вірних з егоїстичною спо-